Quarterly Journal of Fiscal and Economic Policies

Spring 2025, Vol. 13, No. 49, PP. 141-162

The Role of Microcredit in Rural Businesses (A Case Study of Microcredit-Receiving Enterprises in Khomam County)

Majid Yasoori*

Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Zeynab Mozaffari Vishkaei

PhD Candidate, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Received: 10/11/2024 **Accepted: 26/02/2025**

Abstract:

Rural businesses are key drivers of local economic development and require targeted support to thrive. In this context, development institutions have introduced microcredit programs aimed at strengthening rural enterprises. This study investigates the impact of microcredit on rural businesses in Khomam County. The research is applied in nature, with a descriptive-analytical methodology, conducted through a quantitative, survey-based approach. Key financial and non-financial performance indicators were identified from the literature and used to develop a comprehensive questionnaire based on a five-point Likert scale. The statistical population includes rural businesses that have received microcredit, with a sample of 191 business owners selected using Cochran's formula—all having received loans at least one year prior to the study. Factor analysis confirmed the reliability of the questionnaire with factor loadings above 0.5 for most items. Subsequently, multiple linear regression was conducted using SPSS. The results show that microcredit has a significant positive impact on the financial performance of rural businesses. However, its effect on non-financial performance dimensions was not statistically significant. These findings suggest the need for complementary support mechanisms to enhance broader business outcomes beyond financial metrics.

JEL Classification: O18, O13, G21, L25

Keywords: Microcredit; Rural Business; Business Performance.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

* Corresponding Author, Email: yasoori@um.ac.ir

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141] [Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

سال سیزدهم، شماره ۴۹، بهار ۱۴۰۴، صفحات ۱۶۲–۱۴۱

بررسی نقش اعتبارات خرد بر کسب‌وکارهای روستایی
مطالعه موردی کسب‌وکارهای دریافت‌کننده اعتبارات خرد شهرستان خمام

مجید یاسوری
استاد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسئول)
yasoori@um.ac.ir

زینب مظفری ویشکائی
دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران
Zmozafari996@gmail.com

کسب‌وکارهای روستایی به عنوان یکی از پیشران‌های توسعه اقتصادی روستاها حائز اهمیت و توجه ویژه‌اند. در این راستا نهادهای متولی توسعه اقتصادی در پی تقویت این کسب‌وکارها، اقدام به طراحی و اجرای برنامه‌های حمایتی ازجمله ارائه اعتبارات خرد کرده‌اند. هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر اعتبارات خرد بر کسب‌وکارهای روستایی در شهرستان خمام است. این تحقیق به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی بوده و با رویکرد کمی به صورت پیمایشی انجام گرفته است. ابتدا مؤلفه‌های دقیق سنجش عملکرد کسب‌وکارها در دو بعد مالی و غیرمالی از ادبیات موجود شناسایی شده و طراحی پرسشنامه‌ای جامع در قالب طیف پنج درجه‌ای لیکرت، برای جمع‌آوری داده‌ها از صاحبان کسب‌وکارهای روستایی صورت گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل کسب‌وکارهای روستایی دریافت‌کننده‌ی اعتبارات خرد در شهرستان خمام است که بر اساس فرمول کوکران از میان آن‌ها ۱۹۱ نفر که حداقل یک سال از دریافت اعتبارات آن‌ها گذشته بود، به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌ها، ابتدا تحلیل عاملی به منظور بررسی ابعاد مالی و غیرمالی عملکرد کسب‌وکارها انجام شد که نتایج بار عاملی بالای ۰.۵ را برای اکثریت گویه‌ها نشان داد. سپس رگرسیون خطی چندگانه در نرم‌افزار SPSS اجرا گردید. نتایج این تحلیل نشان داد که اعتبارات خرد تأثیر معناداری بر عملکرد مالی کسب‌وکارها دارد، در حالی که تأثیر آن بر عملکرد غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی معنادار نبوده است.

طبقه‌بندی O18, O13, G21, L25:JEL
واژگان کلیدی: اعتبارات خرد، کسب‌وکار روستایی، عملکرد کسب‌وکار.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۸

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]
[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

۱. مقدمه

رشد اقتصادی جوامع روستایی، یکی از مؤلفه‌های اصلی توسعه‌ی پایدار روستایی است که در اثر عملکرد موفق فعالیت‌های مختلف اقتصادی در محیط روستا محقق می‌گردد. در همین راستا رشد و توسعه‌ی کسب‌وکارها در جهت اشتغال‌زایی و توسعه اقتصاد روستایی حائز اهمیت و توجه ویژه است. لیکن بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی، طی چند دهه گذشته، دچار افول شدید شده و سطح درآمد و اشتغال کاهش یافته است (سالاری‌پور و همکاران، ۱۴۰۱). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که محدودیت‌های اقتصادی، از عمده‌ترین محدودیت‌های پیش روی کارآفرینان روستایی است که بر رشد بلندمدت آن‌ها تأثیر می‌گذارد یا منجر به شکست در کسب‌وکارشان می‌شود. ناتوانی در بسیج منابع مالی، عدم سرمایه‌گذاری، نرخ بهره بالا، عدم وجود ایده در مورد تجزیه‌وتحلیل هزینه فایده، نیاز دائمی به امور مالی و کمبود سرمایه در گردش برخی از این مشکلات اقتصادی است (ابی و ول‌مورگان، ۲۰۲۰).

یکی از راهبردهای مورد توجه برای رفع موانع مالی رشد کسب‌وکارهای روستایی در کشورهای مختلف، تأمین مالی خرد از طریق تخصیص اعتبارات خرد است؛ که سازوکار اولیه‌ی آن در گرامین بانک بنگلادش پدید آمد و در قالب مؤسسات مالی خرد در سراسر جهان گسترش یافت. تأمین مالی خرد هم خدمات مالی شامل اعتبار، پس‌انداز، بیمه و هم خدمات غیرمالی همچون خدمات مدیریتی در مورد نحوه استفاده از وجوه و آموزش مالی و تجاری و مهارت‌افزایی را به افراد در رده کم‌درآمد ارائه می‌دهند (گیما و بواچی، ۲۰۱۸ و قاقران و همکاران ۲۰۱۹ و حامد و همکاران، ۲۰۱۷).

در ایران نیز اعتبارات خرد تحت عنوان «قرض‌الحسنه» شناخته شده و توسط صندوق‌های کارآفرینی امید، اعتبارات خرد زنان روستایی، سازمان‌های شبه‌دولتی همچون بنیاد برکت، کمیته امداد امام خمینی، بسیج سازندگی و... در جهت ایجاد و گسترش کسب‌وکارهای روستایی با بهره کم ارائه می‌گردد. جامعه هدف اعتبارات خرد در ایران علاوه بر فقرای فعال اقتصادی شامل قشر متوسط فعال اقتصادی نیز هست (شهیدی نسب، موسویان و نگارش. ۱۴۰۱). در سال‌های اخیر

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

تبصره ۱۸ قوانین بودجه سالیانه مهم‌ترین اقدام دولت‌ها در راستای سیاست‌های حمایت از تولید و توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری بوده که متولی اجرای این بند وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با محوریت شورای عالی اشتغال است. (عزیزخانی و عبداللهی.۱۴۰۲) البته اکثر این اعتبارات مطابق با الگوی اصیل تأمین مالی خرد که باید به شکل یک برنامه چندبعدی و دارای سازوکارهای ابتکاری و متفاوت با بانکداری متعارف باشد، مورد توجه قرار نگرفته است؛ بلکه با استفاده از روش اعطای تسهیلات رایج نظام بانکی و بدون در نظر گرفتن سایر خدمات مورد نیاز گروه هدف است (معاونت پژوهش‌های اقتصادی مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵).

تا به امروز بحث‌ها در مورد تأثیر تأمین مالی خرد بر کسب‌وکارهای روستایی زیاد است و اتفاق‌نظری در مورد اثرگذاری این اعتبارات وجود ندارد. برخی استدلال‌ها حاکی از آن است که دسترسی راحت به خدمات مالی، منجر به تشویق روحیه کارآفرینی و افزایش فعالیت‌های درآمدزا می‌گردد (کاسروا ۲۰۲۲، به نقل از بانرجی و جکسون، ۲۰۱۷). از طرف دیگر، نظریه‌های تله فقر، تصمیم‌گیری رفتاری، تعادل عمومی و رقابت در بازار نشان می‌دهند که تأثیرات گسترش دسترسی به اعتبار بر افراد فقیر لزوماً مثبت نیست و حتی می‌تواند منفی باشد (بانرجی و همکاران، ۲۰۱۵) و برخی مطالعات نیز نشان می‌دهند که تأثیر اعتبارات خرد احتمالاً بسیار کمتر از حد انتظار است (بانرجی و همکاران، ۲۰۱۵ و گارسیا و همکاران، ۲۰۲۱). به عنوان مثال: طی مطالعه کومار و همکاران (۲۰۱۳) بر اعتبارات گرامین بانک در بنگلادش مشخص شد که اگرچه اعتبارات خرد این مؤسسات مالی منجر به ایجاد درآمد اقتصادی می‌شود، اما اکثر زنان دریافت‌کننده‌ی اعتبارات بی‌سواد بوده و توانایی استفاده از اعتبار آن‌ها که عملکرد غیرمالی کسب‌وکار را نشان می‌دهد، بسیار ضعیف است. به طوری که برای استفاده از وام خود مجبور به تکیه بر همسران خود بودند. همچنین بررسی‌ها در سوئد نشان داد دریافت وام تأثیر بیشتری بر رشد کسب‌وکارهای کوچک مستقر در شهرهای بزرگ، نسبت به شرکت‌های واقع در مناطق دورافتاده روستایی دارد. این نتیجه

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

نشان می‌دهد که افزایش دسترسی به اعتبار به تنهایی برای افزایش رشد اشتغال کافی نیست (استفان و کارنا، ۲۰۲۲).

نکته مورد توجه در بحث‌های علمی متضاد در پیشینه تحقیق، این است که هر یک از پژوهش‌ها در ارزیابی عملکرد کسب‌وکار، تعداد محدودی از شاخص‌های مالی و غیرمالی را به صورت ادغامی مورد مطالعه و بررسی قرار داده‌اند که نمی‌تواند میزان بهبود یا عدم بهبود کسب‌وکارها را سنجیده و تأثیر واقعی اعتبارات را منعکس نماید. به نظر می‌رسد نتایج متناقضی که مطالعات پیشین ارائه کردند، ناشی از همین امر باشد. بنابر آنچه گفته شد، ضرورت می‌یابد در پژوهش‌های پیش رو ارزیابی کسب‌وکارهای روستایی با تفکیک شاخص‌های عملکرد مالی از عملکرد غیرمالی کسب‌وکار و به صورت کامل‌تر انجام شود تا سنجش واقعی‌تری صورت گیرد. در همین راستا در پژوهش حاضر قصد داریم در جهت سنجش اثرات اعتبارات خرد بر عملکرد مالی و غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی شاخص‌های کامل‌تری از این ابعاد را مورد بررسی قرار دهیم و هدف این پژوهش بررسی اثرات اعتبارات خرد ارائه شده در شهرستان خمام بر کسب‌وکارهای روستایی هدف بوده و به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که «اعتبارات خرد اعطا شده توسط سازمان‌های متولی بر عملکرد مالی و غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی شهرستان خمام چه تأثیری داشته است؟»

۲. ادبیات و مبانی نظری

جنبش تأمین مالی خرد در دهه ۱۹۷۰ توسط محمد یونس در بنگلادش آغاز شد (فرحان جلیل،۲۰۲۱) و در مواجهه با ایده بازار آزاد و رویه‌های مسلط بانکی و مالی با هدف بهبود زندگی فقرا از طریق خوداشتغالی شکل گرفت. این جریان در سه دهه اخیر در کشورهای درحال‌توسعه مطرح شد (رضوانی، دربان آستانه و احمدآبادی، ۱۳۹۴). تا جایی که بانک جهانی سال ۲۰۰۵ را سال «اعتبار خرد» نام‌گذاری کرد تا استفاده از این شیوه در جهان گسترش یابد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵).

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

تأمین مالی خرد یک اصطلاح جامع و چندبعدی و عبارت است از ارائه اعتبار در یک فرایند ساده و منعطف به فقرا و قشر متوسط فعال اقتصادی، به همراه تلاش برای تجهیز منابع خرد (جمع‌آوری پس‌اندازهای خرد جامعه هدف) و ارائه بیمه‌های خرد به ایشان و در برخی موارد کمک به توزیع و بازاریابی محصول مشتریان (شهیدی نسب، موسویان و نگارش، ۱۴۰۱ و فرحان جلیل، ۲۰۲۱). بخش اصلی تأمین مالی خرد ارائه اعتبارات خرد است. کلمه اعتبار از کلمه لاتین "credo"به معنای «باور یا اعتماد کردن» گرفته شده است. از این رو، «اعتبار» مستلزم آن است که وام‌دهنده، به وام‌گیرنده اعتماد کند (کومار و همکاران، ۲۰۱۳). زیرا اعتبار خرد، وام‌های کوچک ارائه شده به کارآفرینان کوچک است (بانرجی و همکاران، ۲۰۱۵) که معمولاً دارای وثیقه اجتماعی (قاسمی و یاراحمدی، ۱۳۹۹، به نقل از بانک جهانی،۲۰۰۶)، یا فاقد وثیقه، اشتغال ثابت و سابقه اعتباری قابل تأیید هستند (کومار و همکاران، ۲۰۱۳). این وجوه در یک دوره زمانی به شرکت‌های کوچک یا صاحبان مشاغل فردی داده می‌شوند (گیمه و بواچی، ۲۰۱۸) تا با توجه به قوانین و سازوکار اعتبارات هر کشور در کوتاه‌مدت (عبدی، تقدیسی و توکلی، ۱۴۰۰) یا طولانی‌مدت (قاسمی و یاراحمدی،۱۳۹۹، به نقل از بانک جهانی، ۲۰۰۶) بازپرداخت شود؛ زیرا اعتبارات خرد با توجه به شرایط بومی وام‌دهنده و وام‌گیرنده و مسائل محیطی آنان می‌تواند از الگوهای متفاوتی پیروی کند و صرف رعایت چند سازوکار موجب تلقی آن به عنوان اعتبارات خرد می‌گردد. (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی،۱۳۹۵) نرخ بهره‌ی این اعتبارات نیز معمولاً کمتر از متوسط نرخ بهره وام در کشور است. به طور کلی، اعتبارات خرد جنبه مهمی از تأمین مالی خرد است که به عنوان پیش‌فرض مؤسسات مالی خرد توصیف شده و ابزاری برای توسعه اجتماعی- اقتصادی شناخته می‌شود (الحسن، هودوافیا و بریما، ۲۰۱۶ و کومار و همکاران، ۲۰۱۳).

کسب‌وکار روستایی: واژه «روستایی» در تعریف کسب‌وکار روستایی صرفاً یک اصطلاح فضایی نیست. کسب‌وکار روستایی شامل مشاغلی است که در یک منطقه روستایی قرار داشته، در خدمت مشتریان روستایی بوده و به فروش محصول روستایی، اعم از مواد غذایی یا سایر

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

محصولات طبیعی، صنایع دستی سنتی، فعالیت‌های تفریحی یا کالاهای زیست‌محیطی بپردازد (بوسورث، ۲۰۱۲).

ارزیابی کسب‌وکار: برای ارزیابی میزان موفقیت یک کسب‌وکار عموماً از شاخص عملکرد تجاری استفاده می‌شود. عملکرد تجاری، با توانایی یک کسب‌وکار برای دستیابی به اهداف تعریف شده با ارائه محصولات یا خدماتی که انتظارات مصرف‌کنندگان و مشتریان را برآورده می‌کند، تعیین می‌شود (سعود و همکاران،۲۰۱۹؛ وارادراجان، ۲۰۲۰؛ کاسروا، ۲۰۲۲؛ کریستیچ، ۲۰۰۸). شاخص‌های عملکرد که بر معیارهای مالی و غیرمالی مشتمل است (دراگومیر، ۲۰۱۹؛ سکولیک و کریستیچ، ۲۰۱۳؛ دومانوویچ، ۲۰۱۳)، مقادیر قابل اندازه‌گیری هستند که کمک می‌کند تا میزان پیشرفت و موفقیت یک سازمان یا یک فعالیت خاص ارزیابی شود. مفهوم عملکرد مالی برای اهداف متعددی مانند بازده، بهره‌وری، تولید و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار می‌گیرد و ممکن است برای کسب‌وکارها و صنایع مرتبط از طریق نسبت‌های مالی در فرآیند ارزیابی عملکرد تطبیق داده شود. (توریگون،۲۰۲۲) اما در سال‌های اخیر برای سنجش عملکرد کسب‌وکارها، به لزوم توجه به معیارهای غیرمالی و اتخاذ رویکردی جامع و یکپارچه که شامل استفاده همزمان از اقدامات مالی و غیرمالی باشد، تأکید شده است (سکولیک و کریستیچ، ۲۰۱۳؛ فریزر و اورمیستون، ۲۰۱۳ نقل شده از بوجیچویچ و همکاران، ۲۰۱۶؛ و تی وو هوانگ، ۲۰۱۸). معیارهای عملکرد غیرمالی مبتنی بر معیارهایی هستند که تکمیل‌کننده صورت‌های مالی باشند، مانند معیارهای «اقدامات عملیاتی در مورد رضایت مشتری، فرآیندهای داخلی کسب‌وکار و فعالیت‌های نوآوری و بهبود سازمان» (کاپلان و نورتون، ۱۹۹۲، ص ۷۱ نقل شده از ورام و همکاران، ۲۰۱۱) اثربخشی، کارایی، کیفیت سازمانی، بهره‌وری، کیفیت زندگی کاری، نوآوری (عدب‌آوازه، عدالت‌پناه و نوابخش، ۲۰۲۱)، کیفیت محصول، انعطاف‌پذیری، زمان، ایمنی، هزینه، رضایت کارکنان، آموزش و رشد، کارایی محیط، رضایت مشتری، قابلیت اطمینان تحویل (عربیون، عبدی جمایران، بهادری کوسجی راد و ابوالحسنی، ۱۳۹۴)، زیست‌محیطی، اجتماعی (شاه‌حسینی و همکاران، ۱۳۹۸). در راستای ارزیابی ابعاد مالی و غیرمالی سازمان‌ها، مدل‌هایی از

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

قبیل کارت امتیازی متوازن یا رویکرد منشور عملکرد طراحی شده و مورد استفاده است (کریستیچ، ۲۰۰۸)؛ اما مدل‌های یکپارچه مدرن در بسیاری از شرکت‌ها به‌ویژه کسب‌وکارهای خرد به دلیل کمبود اطلاعات و دانش، عدم درک، کمبود منابع مالی برای معرفی و پیاده‌سازی مدل، عدم تمایل به تغییر و نوآوری مدیریت (دومانوویچ، ۲۰۱۳) ناتوانی در ارائه اطلاعات عینی، پیچیدگی داده‌های حسابداری، تأثیر شرایط شاخه‌های اقتصادی بر داده‌های حسابداری (لکوویک و ماریک،۲۰۱۵)، عدم نگهداری سوابق معاملات تجاری و فقدان صلاحیت و تجهیزات (اتمادجا و همکاران، ۲۰۱۶)، قابل اجرا و استفاده نیست. این مسئله برای کسب‌وکارهای روستایی که معمولاً در مقیاس خرد هستند نیز مطرح است. بنابراین در بررسی عملکرد کسب‌وکارهای کوچک از معیارهای موفقیت ذهنی استفاده می‌شود (لکوویک و ماریک،۲۰۱۵). تصمیم به اتخاذ معیارهای ذهنی هنگام ارزیابی عملکرد مالی و غیرمالی به دلیل یافته‌هایی است که نشان می‌دهد معیارهای ذهنی راحت‌تر از معیارهای عینی قابل دستیابی هستند و درنتیجه آن‌ها را بسیار حیاتی، قابل اعتماد و معتبر می‌سازد (ویج و بیدی، ۲۰۱۶؛ ریچارد و همکاران، ۲۰۱۰؛ سچاسیا و مَزولا، ۲۰۰۸؛ دس و رابینسون، ۱۹۸۴ نقل شده از آکینتی‌مهین و همکاران، ۲۰۱۹).

به دلیل اهمیت تأمین مالی و ارائه اعتبارات خرد برای توسعه کسب‌وکارهای روستایی، تاکنون مطالعات متعددی در این زمینه انجام شده است که به اختصار چند مورد از آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

حسینی شه‌پریان و همکاران (۱۴۰۲) از طریق مدل‌سازی اثرات اعتبارات خرد بنیاد برکت بر توسعه اقتصادی - اجتماعی مناطق روستایی استان خوزستان به بررسی اثرات این اعتبارات پرداختند که نتایج نشان داد تفاوت معناداری بین قبل و بعد از دریافت تسهیلات وجود دارد. شهیدی نصب و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی تأثیر برنامه‌های تأمین مالی خرد در ایران و جهان با تأکید بر کشورهای اسلامی پرداختند که نتایج پژوهش نشان داد مهم‌ترین تأثیر مستقیم برنامه‌های تأمین مالی خرد در ایران ایجاد اشتغال و توانمندسازی است. عبدی و همکاران (۱۴۰۰) به ارزیابی اثر اعتبارات خرد دولتی بر ابعاد اقتصادی کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی شهرستان جوانرود

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

پرداخته‌اند که نشانگر رابطه مثبت بین اعتبارات خرد و ابعاد اقتصادی کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی بوده است. قاسمی و یاراحمدی (۱۳۹۹) به بررسی نقش صندوق کارآفرینی در توسعه کسب‌وکارهای خرد روستایی روستاهای شهرستان کاشمر از طریق مؤلفه‌های حمایت‌های مالی و اقتصادی، اشتغال‌زایی، بهبود عملکرد تجاری و توانمندسازی پرداختند که نتایج بیانگر آن بود که صندوق کارآفرینی امید توانسته نقش مؤثری در ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای خرد روستایی ایفا نماید. بریمانی و همکاران (۱۳۹۱) با بررسی نقش اعتبارات خرد در توانمندی زنان روستایی دهستان لکستان شهرستان سلماس از طریق مطالعه تطبیقی بین نمونه زنان دریافت‌کننده اعتبارات و گروهی که وام دریافت نکرده بودند، به این نتایج دست یافتند که اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی مؤثر بوده است. آبه و کگن (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با عنوان نقش مؤسسات مالی خرد در توسعه کارآفرینی زنان به بررسی اثرات برنامه‌های مالی و غیرمالی میکروفاینانس‌ها پرداخته و نتیجه‌گیری کرده است که این خدمات قادر به توانمندسازی قابل‌توجه زنان از طریق بهبود کسب‌وکارشان نیست. کاسروا (۲۰۲۲) در پژوهش خود به بررسی تأثیر خدمات مالی خرد مبتنی بر گروه بر عملکرد تجاری شرکت‌های روستایی پرداخته است که نتایج نشان داد پرداخت وام و سیاست بازپرداخت وام تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد تجاری شرکت‌های روستایی دارد اما این تأثیر ناچیز است. فرهان جلیل (۲۰۲۱) در بررسی تأثیر تأمین مالی خرد از طریق فناوری دیجیتال بر توسعه کسب‌وکارهای کوچک در مناطق روستایی مالزی نتیجه گرفتند استفاده از تأمین مالی خرد از طریق رفع نیازهای مالی، بهبود کیفیت خدمات، کاهش هزینه‌های کل و افزایش دسترسی به بازار، تأثیر مثبتی بر رشد و توسعه کسب‌وکارها داشته است. کواگرین و همکاران (۲۰۱۹) با ارزیابی اثرات تأمین مالی خرد بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط دریافتند محصولات ارائه شده توسط تأمین مالی خرد مانند اعتبارات خرد، بیمه خرد، پس‌انداز خرد و آموزش کارآفرینی بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر مثبت داشته است. بانرجی و همکاران (۲۰۱۵) در یک مطالعه تطبیقی به مقایسه داده‌های مربوط به اثربخشی اعتبارات خرد در شش کشور پرداختند و دریافتند دسترسی به اعتبارات خرد اگرچه به رشد کسب‌وکارها و افزایش

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

سود آن‌ها کمک می‌کند، اما بهبود چشمگیری در شرایط زندگی خانوارها ایجاد نمی‌کند و همچنین تأثیرات اعتبارات خرد برای افراد مختلف متفاوت است. موا و کیساکا (۲۰۱۴) تأثیر اعتبارات خرد، پس‌انداز خرد و آموزش را بر رشد کسب‌وکارهای کوچک در کنیا مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که متغیرهای اثرگذار بر رشد کسب‌وکار در اثر اعتبارات خرد و پس‌انداز خرد تغییرات مثبت داشته است اما آموزش‌های ارائه شده بر رشد کسب‌وکارها تأثیر نداشت. باباجید (۲۰۱۲) به بررسی اثرات شیوه‌های مختلف مدیریت وام بر رشد کسب‌وکار کوچک پرداخت و نتیجه‌گیری کرد که دسترسی به تأمین مالی خرد رشد کسب‌وکارهای خرد را افزایش نمی‌دهد.

درمجموع پژوهش‌های انجام شده در فرایند ارزیابی کسب‌وکارهای روستایی از داده‌های خودارزیابی صاحبان کسب‌وکار برای سنجش عملکرد آنان استفاده کرده است؛ که پژوهش حاضر نیز از همین روش بهره خواهد برد. در اکثر مطالعات پیشین به اثربخشی مثبت اعتبارات بر کسب‌وکارها دست یافتند و در برخی موارد نیز به رابطه منفی اعتبارات و بهبود عملکرد کسب‌وکار رسیده‌اند. به نظر می‌رسد علت این دستاوردهای متناقض این است که هر یک از پژوهش‌ها تعداد محدودی از شاخص‌های ارزیابی کسب‌وکار را بدون تفکیک بعد مالی از غیرمالی مورد مطالعه و بررسی قرار داده‌اند. پژوهش حاضر سعی دارد در جهت سنجش دقیق‌تر اثرات اعتبارات خرد بر عملکرد مالی و غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی شاخص‌های کامل‌تری از این ابعاد را مورد بررسی قرار دهد. به‌علاوه در هیچ‌یک از مطالعات داخلی در مورد اثرگذاری اعتبارات بر عملکرد کسب‌وکارهای دریافت‌کننده اعتبارات خرد به صورت جامع تحقیق نشده و این پژوهش از این جنبه دارای نوآوری است.

۳. روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی بوده و با رویکرد کمی به صورت پیمایشی انجام گرفته است. برای گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و روش میدانی در قالب پرسشنامه استفاده شده است. عمدتاً در کسب‌وکارهای کوچک روستایی علی‌رغم

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

شرکت‌های بزرگ، آمار مالی به صورت دقیق ثبت نمی‌شوند. به همین دلیل خودارزیابی و نظرات صاحبان کسب‌وکارها در قالب پرسشنامه محقق ساخته مبنای سنجش عملکرد آن‌ها قرار گرفته است. سؤالات ابتدایی پرسشنامه مشتمل بر اطلاعات شخصی صاحبان مشاغل روستایی شامل سن و سطح تحصیلات شرکت‌کنندگان بود. بخش دوم پرسشنامه سؤالات مربوط به ویژگی‌های طرح اعتبارات خرد شامل مدت زمان آموزش طرح، مبلغ اعتبارات و نهاد مجری طرح را به عنوان متغیر مستقل در بر داشت. نهایتاً در بخش سوم پرسشنامه تأثیر اعتبارات خرد بر بهبود عملکرد مالی و غیرمالی کسب‌وکار به عنوان متغیرهای وابسته مورد سنجش قرار گرفت. جهت تشخیص گویه‌های بعد مالی از بعد غیرمالی نیز ضمن مطالعه‌ی منابع، از کارشناسان اقتصادی پرسش به عمل آمد و روایی پرسشنامه با نظرخواهی از اساتید و کارشناسان به انجام رسید. برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه‌ها آزمون آلفای کرونباخ و نرم‌افزار SPSS اجرا گردید که مقدار آلفای محاسبه شده برای پرسش‌های مربوط به عملکرد مالی کسب‌وکار برابر با ۰.۹۰۷ و برای پرسش‌های مربوط به عملکرد غیرمالی کسب‌وکار ۰.۹۶۳ است.

به منظور دسترسی به جامعه آماری تحقیق، به صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی خمام و اداره کار تعاون و رفاه اجتماعی به عنوان متولی اجرای بند الف تبصره ۱۸ که مسئولیت نظارت بر پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه حمایتی به کسب‌وکارها را دارد، مراجعه شد. بر اساس گزارش اداره کار تعاون و رفاه اجتماعی شهرستان خمام ۱۵ نهاد مسئولیت پرداخت این اعتبارات را در جهت ایجاد و گسترش کسب‌وکارهای روستایی در شهرستان دارند. متأسفانه آمار جامع کسب‌وکارهای دریافت‌کننده این تسهیلات قبل از سال ۱۴۰۲ موجود نبود. بنابراین تعداد تعهد پرداخت اعتبارات در سال ۱۴۰۲ که ۳۷۶ مورد بود به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد و حجم نمونه تحقیق بر اساس فرمول کوکران تعداد ۱۹۱ نفر تعیین گشت و در کسب‌وکارهایی که حداقل ۱ سال از زمان دریافت اعتبارشان گذشته بود به صورت نمونه‌گیری تصادفی انجام شد. در مورد نهادهایی که با پژوهشگر همکاری داشتند از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انتخاب

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

پاسخگویان استفاده شده و در مورد نهادهایی که از معرفی کسب‌وکارهای دریافت‌کننده اعتبارات امتناع کردند، انتخاب پاسخگویان از روش گلوله برفی صورت گرفت.

تجزیه‌وتحلیل‌ها در این تحقیق با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد و آزمون تحلیل عاملی برای اطمینان از صحت و انسجام درونی پرسش‌های سنجش عملکرد کسب‌وکارهای روستایی، آزمون کولموگروف اسمیرنوف به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، آزمون رگرسیون خطی چندگانه برای سنجش میزان همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته و تبیین تأثیر اعتبارات خرد بر عملکرد کسب‌وکارهای روستایی اجرا شد. تعریف عملیاتی متغیر عملکرد کسب‌وکار بر اساس منابع و نظر کارشناسان به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. تعریف عملیاتی متغیر عملکرد کسب‌وکار

متغیر	تعریف عملیاتی	منابع
عملکرد مالی	افزایش سود (درآمد خالص) - افزایش درآمد- افزایش دارایی (سرمایه)- تأمین سرمایه در گردش- توسعه کسب‌وکار (شعب و شاخه)- افزایش فروش- کمک به افزایش کمی و کیفی واحد اقتصادی- افزایش سرمایه‌گذاری (خرید تجهیزات و امکانات از قبیل ماشین‌آلات)- افزایش بهره‌وری واحد تولیدی- افزایش فعالیت‌های بازاریابی- بهبود معیشت - پس‌انداز-تهیه و گسترش ابزارآلات تولیدی مورد نیاز- افزایش توان خرید مواد اولیه - بیمه کارکنان جهت تأمین آتیه آینده- کاهش هزینه‌های کل- بهبود کمبود مالی شدید- بقای کسب‌وکار- ساختار مالی	قاسمی و یاراحمدی ۱۳۹۹- بادزبان و همکاران ۱۳۹۹- شهیدی نسب و همکاران (۱۴۰۱)-آبیه و کگن (۲۰۲۳)-کاسروا (۲۰۲۲)-فرهان جلیل (۲۰۲۱)-گارسیا و

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

عملکرد غیرمالی	افزایش کیفیت محصول و خدمات - ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری - ارتقای مهارت شغلی- افزایش تولید - توسعه سطح تکنولوژیکی- جذب نیروی کار - افزایش دسترسی به بازار - کاهش فقر - کمک به بازسازی تجهیزات- فراهم کردن بستر جهت توسعه مشاغل خانگی- فراهم کردن بستر جهت ایجاد کسب‌وکارهای جدید - فراهم کردن بستر جهت گسترش و توسعه کسب‌وکار قبلی- فعال کردن پتانسیل‌های تولیدی- کمک در ایجاد خوداشتغالی- کاهش بیکاری فصلی- افزایش رقابت در بین صاحبان کسب‌وکارهای کوچک- افزایش رضایت شغلی- افزایش خوداتکایی- افزایش قدرت ریسک‌پذیری - کاهش وابستگی اقتصادی به دیگران- افزایش قدرت برنامه‌ریزی برای واحد اقتصادی- افزایش امنیت شغلی- توانمندسازی- افزایش نوآوری و خلاقیت در کسب‌وکار- اثربخشی ارتباطات- اثربخشی اطلاعات مربوط به کسب‌وکار- فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی- تاب‌آوری کسب‌وکار- تاب‌آوری فردی- افزایش دانش وام‌گیرنده-ایده‌های نو- مدیریت ریسک- قدرت تصمیم‌گیری	همکاران، ۲۰۲۱- کوآگراین و همکاران (۲۰۱۹)-گیمه وکواسی بوچی ۲۰۱۸- حمید و همکاران (۲۰۱۷) – اتمدجا و همکاران (۲۰۱۶)- بانرجی و همکاران (۲۰۱۵)-تیو و همکاران (۲۰۰۶)-لکوویچ و ماریچ، ۲۰۱۵_ توریگون (2022) - مووا و کیساکا (2014)- باباجید (2012)

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

٤. بحث و یافته‌ها

در این مطالعه اعتبارات خرد به وسیله متغیرهای مبلغ وام و ساعات آموزش و عملکرد کسب‌وکار روستایی به وسیله مؤلفه‌های عملکرد مالی کسب‌وکار شامل افزایش سود، درآمد، سرمایه، واحد اقتصادی، تجهیزات، پس‌انداز و... و عملکرد غیرمالی شامل مهارت شغلی، اشتغال‌زایی، افزایش تولید، رقابت‌پذیری، رضایت شغلی و... مورد بررسی قرار گرفت. جهت اطمینان از پرسش‌های سنجش عملکرد کسب‌وکارهای روستایی تحلیل عاملی برای گویه‌های عملکرد مالی و غیرمالی کسب‌وکار اجرا شد. ابتدا تحلیل عاملی برای سؤالات ۱ تا ۱۸ که سنجشگر عملکرد مالی کسب‌وکار بودند صورت گرفت که بار عاملی گویه‌ی ۹ کمتر از ۰.۵ بوده و این سؤال حذف شد. اجرای تحلیل عاملی برای عملکرد غیرمالی کسب‌وکار نیز بار عاملی بالای ۰.۵ را برای همه گویه‌ها نمایش داد. بنابراین نتایج تحلیل عاملی نشان‌دهنده‌ی وجود ساختارهای واضح و معنادار در متغیر بوده و اعتبار ابزار اندازه‌گیری را تأیید می‌کند.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

جدول ۲- تحلیل عاملی دو متغیر عملکرد مالی و عملکرد غیرمالی کسب‌وکار

بعد عملکرد کسب‌وکار	گویه	بار عاملی اول	بار عاملی پس از حذف سؤال ۹	kmo	بعد عملکرد کسب‌وکار	گویه	بار عاملی	kmo
						۱۹	۸۱۶.	
						۲۰	۸۱۶.	
						۲۱	۶۷۶.	
						۲۲	۷۸۵.	
						۲۳	۷۳۵.	
						۲۴	۷۲۶.	
						۲۵	۶۸۸.	
						۲۶	۷۱۳.	
						۲۷	۶۹۳.	
						۲۸	۷۱۳.	
						۲۹	۷۳۹.	
						۳۰	۷۰۱.	
	۱	۷۳۲.	۷۲۳.			۳۱	۶۹۳.	
	۲	۸۴۴.	۸۴۳.			۳۲	۶۸۳.	
	۳	۸۲۸.	۸۲۴.			۳۳	۶۹۱.	
	۴	۷۰۲.	۷۱۳.			۳۴	۷۵۱.	
	۵	۷۱۵.	۷۱۳.			۳۵	۸۴۰.	
	۶	۵۵۶.	۵۶۶.			۳۶	۷۵۸.	
	۷	۷۲۲.	۷۴۴.			۳۷	۸۱۵.	
	۸	۷۴۱.	۷۴۳.			۳۸	۷۹۷.	
عملکرد مالی	۹	۳۸۴.	-	۰.۸۷۸	عملکرد غیرمالی	۳۹	۷۲۲.	۰.۸۱۸
	۱۰	۷۱۸.	۷۴۱.			۴۰	۷۴۰.	
	۱۱	۷۰۷.	۷۰۳.			۴۱	۸۱۷.	
	۱۲	۶۴۱.	۶۴۶.			۴۲	۷۷۶.	
	۱۳	۶۸۰.	۶۷۹.			۴۳	۸۹۶.	
	۱۴	۶۵۷.	۶۶۲.			۴۴	۹۳۲.	
	۱۵	۵۶۲.	۵۵۹.			۴۵	۷۴۷.	
	۱۶	۸۰۹.	۸۱۹.			۴۶	۷۶۸.	
	۱۷	۷۷۵.	۷۸۵.			۴۷	۷۶۸.	
	۱۸	۶۶۸.	۶۶۳.			۴۸	۹۱۴.	
						۴۹	۶۹۲.	
						۵۰	۸۴۸.	
						۵۱	۸۰۵.	
						۵۲	۸۱۷.	
						۵۳	۷۸۸.	
						۵۴	۷۰۲.	
						۵۵	۷۱۸.	
						۵۶	۷۶۰.	
						۵۷	۷۸۱.	
						۵۸	۷۸۸.	
						۵۹	۷۷۰.	

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شده است و با توجه به نتایج جدول ۳ مشخص می‌گردد که همه متغیرهای مورد بررسی به واسطه مقادیر سطح معناداری بالاتر از ۰.۰۵ دارای توزیع نرمال هستند.

جدول ۳- آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی

	عملکرد مالی کسب‌وکار	عملکرد غیرمالی کسب‌وکار
تعداد	۱۹۱	۱۹۱
مقدار کولموگروف-اسمیرنوف	۰.۷۸۲	۰.۸۸۱
سطح معناداری	۰.۵۷۲	۰.۴۱۹

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

برای پاسخگویی به سؤال اصلی و تبیین تأثیر اعتبارات خرد بر عملکرد کسب‌وکارهای روستایی از آزمون رگرسیون خطی چندگانه یک بار برای عملکرد مالی کسب‌وکار و بار دیگر برای عملکرد غیرمالی کسب‌وکار استفاده گردید. نتایج اولین آزمون نشان می‌دهد مؤلفه‌های بررسی شده در بعد مالی عملکرد کسب‌وکار تا حد قابل قبول و معناداری به متغیرهای اعتبارات خرد وابسته هستند. به‌طوری که با افزایش مبلغ و ساعت‌های آموزشی در طرح‌های اعتبارات خرد، میزان فروش، درآمد، سود خالص، دارایی، سرمایه در گردش، تجهیزات، پس‌انداز، توان خرید و... در کسب‌وکارها افزایش یافته و درنتیجه عملکرد مالی کسب‌وکارها بهبود یافته است. (جداول ۴،۵ و ۶) ضریب تعیین در معادله رگرسیونی حاکی از آن است که عملکرد مالی کسب‌وکارهای روستایی حدود ۱۶ درصد به متغیرهای بررسی شده وابسته است. در بین متغیرهای بررسی شده مبلغ اعتبارات ۴۰ درصد و ساعات آموزش ارائه شده به صاحبان کسب‌وکارهای روستایی در طرح‌های اعتبارات خرد ۱۶ درصد منجر به بهبودی عملکرد مالی کسب‌وکارها می‌گردد. به بیان دیگر اعتبارات تأثیر مثبت و معناداری در بهبود عملکرد مالی کسب‌وکارهای روستایی داشته است. از طرفی سن، میزان تحصیلات صاحبان کسب‌وکارهای روستایی و نهاد ارائه‌دهنده اعتبارات رابطه معناداری با عملکرد مالی کسب‌وکار ندارد.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

جدول ۴. محاسبه میزان تأثیر اعتبارات خرد در عملکرد مالی کسب‌وکارهای روستایی با استفاده از رگرسیون خطی چندگانه

مدل	R	مربع R (ضریب تعیین)	ضریب تعدیل	خطای تخمین
۱	۰.۳۹۷	۰.۱۵۸	۰.۱۳۰	۰.۷۴۳۶۷

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

جدول ۵. تحلیل واریانس/ ANOVA تأثیر اعتبارات خرد بر عملکرد مالی کسب‌وکار با استفاده از رگرسیون خطی چندگانه

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار آزمون F	سطح معناداری
رگرسیون	۱۵.۷۷۱	۵	۳.۱۵۴	۵.۷۰۳	۰.۰۰۰
باقیمانده	۸۴.۰۶۴	۱۵۲	۰.۵۵۳		
جمع	۹۹.۸۳۵	۱۵۷			

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

جدول ۶- نتایج رگرسیون خطی چندگانه برای بررسی رابطه‌ی اعتبارات خرد و عملکرد مالی کسب‌وکار روستایی

مدل	ضریب استاندارد نشده		ضریب استانداردشده	آماره‌ی T	سطح معناداری
	B	خطای تخمین	بتا		
مقادیر ثابت	۱.۹۹۲	۰.۴۰۸	-	۴.۸۸۷	۰.۰۰۰
ساعت آموزش اعتبارات	۰.۳۴	۰.۰۱۶	۰.۱۶۱	۲.۰۳۵	۰.۰۴۴
مبلغ اعتبارات	۰.۰۰۹	۰.۰۰۲	۰.۴۰۹	۴.۶۲۷	۰.۰۰۰
سن شرکت‌کنندگان	-۰.۰۰۱	۰.۰۰۷	-۰.۰۱۰	-۰.۱۱۷	۰.۹۰۷
سطح تحصیلات	۰.۰۶۴	۰.۰۶۶	۰.۰۹۳	۰.۹۸۰	۰.۳۲۸
شرکت‌کنندگان نهاد مجری	۰.۰۲۶	۰.۰۷۷	۰.۰۳۳	۰.۳۴۴	۰.۷۳۱

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

برای تکمیل پاسخگویی و تبیین تأثیر اعتبارات خرد بر عملکرد غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی، مجدداً از آزمون رگرسیون خطی چندگانه استفاده گردید که نتایج نشان می‌دهد مؤلفه‌های بررسی شده در بعد غیرمالی عملکرد کسب‌وکار به متغیرهای اعتبارات خرد وابستگی ندارند. (جداول ۷،۸ و ۹) ضریب تعیین نزدیک به صفر در معادله رگرسیونی و معنی‌داری بالاتر از

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

سطح خطا به‌وضوح نشان می‌دهد که اعتبارات خرد، بر عملکرد غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی مؤثر نیست. متغیرهای مبلغ اعتبارات، ساعات آموزش ارائه شده، نهاد مجری و سن شرکت‌کنندگان تأثیر معناداری بر عملکرد غیرمالی کسب‌وکار ندارد. البته قابل توجه است که سطح سواد و تحصیلات دریافت‌کنندگان اعتبارات تأثیر مثبت و معناداری با عملکرد غیرمالی کسب‌وکارشان دارد که نشان می‌دهد افراد با تحصیلات بیشتر توجه بیشتری به عملکرد غیرمالی کسب‌وکارشان دارند و می‌توانند از اعتبارات خرد در جهت بهبود عملکرد غیرمالی کسب‌وکارشان نیز بهره ببرند.

جدول ۷. محاسبه میزان تأثیر اعتبارات خرد در عملکرد غیرمالی کسب‌وکارهای روستایی با استفاده از رگرسیون خطی چندگانه

مدل	R	مربع R (ضریب تعیین)	ضریب تعدیل	خطای تخمین
۱	۰.۲۹۷	۰.۰۸۸	۰.۰۵۸	۰.۸۰۳۹۸

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

جدول ۸. تحلیل واریانس/ ANOVA تأثیر اعتبارات خرد بر عملکرد غیرمالی کسب‌وکار با استفاده از رگرسیون خطی چندگانه

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار آزمون F	سطح معناداری
رگرسیون	۹.۵۳۲	۵	۱.۹۰۶	۲.۹۴۹	۰.۰۱۴
باقیمانده	۹۸.۲۵۱	۱۵۲	۰.۶۴۶		
جمع	۱۰۷.۷۸۴	۱۵۷			

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

جدول ۹- نتایج رگرسیون خطی چندگانه برای بررسی رابطه‌ی اعتبارات خرد و عملکرد غیرمالی کسب‌وکار روستایی

مدل	ضریب استاندارد نشده		ضریب استانداردشده	آماره‌ی T	سطح معناداری
	B	خطای تخمین	بتا		
مقادیر ثابت	۱.۶۸۲	۰.۴۴۱	-	۳.۸۲۴	۰.۰۰۰
ساعت آموزش اعتبارات	۰.۰۳۳	۰.۰۱۸	۰.۱۵۰	۱.۸۲۲	۰.۰۷۰
مبلغ اعتبارات	۰.۰۰۲	۰.۰۰۲	۰.۱۰۱	۱.۱۰۱	۰.۲۷۲
سن شرکت‌کنندگان	۰.۰۰۶	۰.۰۰۸	۰.۰۶۳	۰.۷۱۱	۰.۴۷۸
سطح تحصیلات	۰.۲۱۰	۰.۰۷۱	۰.۲۹۳	۲.۹۵۸	۰.۰۰۴
شرکت‌کنندگان	۰.۰۴۵	۰.۰۸۳	۰.۰۵۵	۰.۵۴۶	۰.۵۸۶
نهاد مجری					

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

بر اساس آزمون‌های انجام شده، نتایج بیان می‌دارد: اعتبارات خرد بر عملکرد مالی کسب‌وکارهای روستایی اثر مثبت و معنادار دارد، اما بر عملکرد غیرمالی آن‌ها بی‌تأثیر است.

درنهایت با توجه به یافته‌های پژوهش، مدل نهایی پژوهش به شرح زیر است:

شکل ۱. مدل مفهومی حاصل از یافته‌های پژوهش

منبع: نگارندگان،۱۴۰۳

۵. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش اعتبارات خرد بر کسب‌وکارهای روستایی در شهرستان خمام انجام شد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد در حالی که اعتبارات خرد می‌تواند به ارتقای عملکرد مالی کسب‌وکارها ازجمله افزایش دارایی، درآمد، کاهش هزینه و افزایش سرمایه در گردش کمک کند، اما تأثیر معناداری بر جنبه‌های غیرمالی عملکرد، مانند ارتقای مهارت‌های شغلی،

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]
[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

افزایش کیفیت محصول، رضایت مشتری و نوآوری در محصولات ندارد. یافته‌های پژوهش به‌ویژه در زمینه تناقضات موجود در پژوهش‌های پیشین که برخی از آن‌ها به تأثیر مثبت اعتبارات خرد و برخی دیگر به نقد آن پرداخته‌اند، حائز اهمیت است. پژوهش‌های پیشین عمدتاً به بررسی تأثیرات کلی اعتبارات خرد بر کسب‌وکارهای روستایی پرداخته و به ارزیابی دقیق ابعاد مختلف عملکرد این کسب‌وکارها توجه نداشتند. تحقیق حاضر با شناسایی مؤلفه‌های دقیق سنجش عملکرد کسب‌وکار و تحلیل آن‌ها در دو بعد مالی و غیرمالی، توانست درکی عمیق‌تر از تأثیرات اعتبارات خرد بر عملکرد کسب‌وکارهای روستایی به دست آورد. به‌ویژه، نتایج تحلیل عاملی و رگرسیون چندگانه نشان داد که اعتبارات خرد بیشتر بر بعد مالی تأکید دارند و ابعاد غیرمالی که باید جزء اصلی این برنامه‌ها باشند، نادیده گرفته شده‌اند. به عبارت دیگر، اگرچه این برنامه‌ها می‌توانند به بهبود وضعیت مالی کسب‌وکارها کمک کنند، اما فقدان و یا ناکارآمدی خدمات جانبی و غیرمالی می‌تواند مانع از دستیابی به توسعه پایدار و استمرار این کسب‌وکارها شود.

این نتایج با نتایج تحقیق (شهیدی نصب و همکاران ۱۴۰۱)، (قاسمی و یاراحمدی ۱۳۹۹) و (کواگرین و همکاران ۲۰۱۹) از این نظر که اعتبارات بر خروج از فقر، افزایش درآمد، افزایش سود، پس‌انداز، حمایت مالی و بهبود عملکرد تجاری مؤثر بوده و با تحقیق (آبه و کگن ۲۰۲۳) از این نظر که اعتبارات نقشی بر مهارت‌افزایی روستاییان نداشته و با پژوهش (فرهان جلیل ۲۰۲۱) از جهت نقش اعتبارات بر رفع نیازهای مالی، کاهش هزینه‌های کل و افزایش دسترسی به بازار و با (موا و کیساکا ۲۰۱۴) و (تیو و همکاران ۲۰۰۶) از جهت رشد فروش همسو است و با نتایج تحقیق (شهیدی نصب، موسویان و نگارش ۱۴۰۱)، (قاسمی و یاراحمدی ۱۳۹۹) که تأثیر اعتبارات خرد بر ایجاد اشتغال و توانمندسازی را مطرح ساختند و با تحقیق (فرهان جلیل ۲۰۲۱) که بهبود کیفیت محصول را مطرح کرد و (کواگرین و همکاران ۲۰۱۹) و (موا و کیساکا ۲۰۱۴) در مورد بهبود نوآوری و مهارت‌افزایی مغایر بوده است.

درنهایت، با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، برای بهبود تأثیر اعتبارات خرد بر عملکرد کسب‌وکارها پیشنهاد می‌شود:

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

۱. توجه به نیازهای غیرمالی کسب‌وکارها در کنار نیاز مالی و حمایت مناسب جهت رفع آن‌ها
۲. ارتقای کمی و کیفی آموزش‌های ارائه شده در طرح‌های اعتبارات خرد
۳. آموزش و مشاوره به کسب‌وکارها با هدف مصرف بهتر اعتبارات
۴. نظارت و همراهی کسب‌وکارها پس از اعطای اعتبارات

همچنین به پژوهشگرانی که در آینده کسب‌وکارهای روستایی را مورد ارزیابی قرار می‌دهند پیشنهاد می‌گردد: به شناسایی و تحلیل ابعاد مختلف عملکرد آن‌ها اعم از عملکرد مالی و غیرمالی بپردازند تا سنجش این کسب‌وکارها دقیق‌تر صورت گیرد.

منابع

Abdi, A., Taghdisi, A., Tavakoli, J. (2021). Evaluating the impact of government microcredit on economic dimensions of entrepreneurship and sustainable rural employment in Javanrud County, Kermanshah Province. **Scientific Journal of Regional Planning**, 11(42), 119-136. https://doi.org/10.30495/jzpm.-2021.3967[In Presian]

Abebe, A., & Kegne, M. (2023). The role of microfinance institutions on women's entrepreneurship development. *Journal of innovation and entrepreneurship*, 12(1), 17. https://doi.org/10.1186/s13731-023-00285-0

Adab Avaze, N., Edaalatpanah, A., Nobakhs, M. (2021). Analysis of the performance evaluation model of organizational units using the Sink-Tatle approach with data envelopment analysis. **Iranian Journal of Optimization**, 13(4), 241-254. [In Presian]

Akintimehin, O. O., Eniola, A. A., Alabi, O. J., Eluyela, D. F., Okere, W., & Ozordi, E. (2019). Social capital and its effect on business performance in the Nigeria informal sector. *Heliyon*, *5*(7), e02024. https://doi.org/10.1016/j.heliyon-.2019.e02024

Atmadja, A. S., Su, J. J., & Sharma, P. (2016). Examining the impact of microfinance on microenterprise performance (implications for women-owned microenterprises in Indonesia). *International Journal of Social Economics*, 43(10), 962–981. https://doi.org/10.1108/IJSE-08-2014-0158

Azizi, K., Hosseinpour, M., Jamshidi, M. J. (2022). The model for reviving small and medium-sized rural businesses affected by the COVID-19 crisis: A case study of rural businesses in Kermanshah Province. **Journal of Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development**, 9(2), 59-78. https://doi.org/10.22069/jead.2022.19757.1553[In Presian]

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

Azizkhani, F., Abdollahi, M. R. (2023). Review of the national budget bill for 1402: (Support for production and employment) "Note 18". Tehran, Iran: Research Center of the Islamic Consultative Assembly. https://sid.ir/paper/1048462/fa[In Presian]

Babajide AA. Efects of microfnance on micro and small enterprises (MSEs) growth in Nigeria. Asian Econ Financ Rev. 2012;2(3):463–477. http://eprints.-covenantuniversity.edu.ng/id/eprint/2456.

Badzaban, F., Rezai Moghadam, K., Fathimi, M. (2020). Performance analysis of small and medium-sized enterprises owned by rural women in Fars Province. *Journal of Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 7(2), 1-18. https://doi.org/10.22069/jead.2021.18890.1461[In Presian]

Banerjee SB, Jackson L.(2017). Microfinance and the business of poverty reduction: critical perspectives from rural Bangladesh. Hum Relat.;70(1):63-91. DOI: 10.1177/0018726716640865

Banerjee, A, Dean K, and Jonathan Z. 2015. "Six Randomized Evaluations of Microcredit: Introduction and Further Steps." *American Economic Journal: Applied Economics*, 7 (1): 1-21.DOI: 10.1257/app.20140287

Barimani, F., Nikmanesh, Z., Khodavardi Lou, S. (2012). Examining the role of microcredit in empowering rural women: A case study of the Lakestan district in Salmas County. *Journal of Economics and Space Development*, 1(1), 69-82. [In Presian]

Bogicevic, Jasmina & Domanović, Violeta & Krstic, Bojan. (2016). The role of financial and non-financial performance indicators in enterprise sustainability evaluation. *Ekonomika*. 62. 1-13. 10.5937/ekonomika1603001B.

Bosworth, Gary. (2012). Characterising rural businesses – Tales from the paperman. Journal of Rural Studies. 28. 499–506. 10.1016/j.jrurstud.2012.07.002.

Bouichou, S. I., Wang, L., & Zulfiqar, S. (2022). How Corporate Social Responsibility Boosts Corporate Financial and Non-financial Performance: The Moderating Role of Ethical Leadership. *Frontiers in psychology*, *13*, 871334. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.871334

Coram, P & Mock, T & Monroe, G. (2011). Financial analysts' evaluation of enhanced disclosure of non-financial performance indicators. The British Accounting Review. 43. 87-101. 10.1016/j.bar.2011.02.001.

Domanović, V. (2013). Efektivnost sistema merenja performansi u uslovima savremenog poslovnog okruženja. Ekonomski horizonti, 15(1), 31-44.

DR. JOJI ABEY, DR.R. VELMURUGAN(2020). OBSTACLES MENTIONED BY THE RURAL ENTREPRENEURS IN CENTRAL DISTRICTS OF TAMILNADU. Journal of Critical Reviews. Vol 7, Issue 3 ISSN- 2394-5125

Fallah, M. R. (2018). Identifying effective drivers in the development of very small (micro) businesses in rural home-based jobs sector. *Modern Marketing Research*, 8(3), 119-140. https://doi.org/10.22108/nmrj.2018.108568.1539[In Presian]

Fraser, L. M., & Ormiston, A. (2013). Understanding Financial Statements. Pearson Education International: New Jersey.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

Garcia, A., Cecchi, F., Eriksen, S., & Lensink, R. (2021). The Plus in Credit-Plus-Technical Assistance: Evidence from a Rural Microcredit Programme in Bolivia. *The Journal of Development Studies, 58*, 275 - 291.

Ghasemi, M., Yar Ahmadi, M. (2020). Examining the role of the Hope Entrepreneurship Fund in developing micro businesses in rural areas: A case study of villages in Kashmar County. **Economic Sociology and Development**, 9(1), 219-242. [In Presian]

Gyimah, Prince & Boachie, Williams. (2018). Effect of Microfinance Products on Small Business Growth: Emerging Economy Perspective. *Journal of Entrepreneurship and Business Innovation*. 5. 59. 10.5296/jebi.v5i1.12378.

Hameed, W., Hussain, T., W, Azeem, M., Basheer, M. F. &Arif, M., (2017)Combination of Micro-Credit and Micro-Training with mediating role of Formal Education: A Micro-Enterprise Success Formula. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*, 3(2) 285-291 . DOI:https://doi.org/10.26710/jbsee.v3i2.191

Hosseini Shahparian, N., Bandari, M., Sadrnia, B. (2024). Modeling the effects of Barakat Foundation microcredit on the economic-social development of rural areas in Khuzestan Province. **Journal of Urban and Regional Sustainable Development** [In Presian]

Jalil M. F. (2021). Microfinance towards micro-enterprises development in rural Malaysia through digital finance. *Discover sustainability*, 2(1), 55. https://doi.org/10.1007/s43621-021-00066-3

Kärnä, A & Stephan, A. 2022, Do firms in rural regions lack access to credit? Local variation in small business loans and firm growth: Taylor & Francis, doi:10.6084/m9.figshare.19076575.v1.

Kaserwa, G. B. (2022). Influence of Group Based Micro-financial Services on Business Performance of Rural Based Micro, Small and Medium Enterprises (MSMEs) in Kagera Region Tanzania. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 22(23), 344–356. https://doi.org/10.9734/ajeba/2022-/v22i23879

Kim Anh Vu Thi, Thuy Duong Vu & Khanh Van Hoang. 2018. Using the Balanced Scorecard to Measure the Performance of Small and Medium- Sized Garment Enterprises in Vietnam. *Accounting and Finance Research*. Vol. 7, No. 3; URL: https://doi.org/10.5430/afr.v7n3p251

Kisaka SE, Mwewa NM. Efects of micro-credit, micro-savings and training on the growth of small and medium enterprises in Machakos County in Kenya. *Res J Finance Account*. 2014;5(7):43–49. https://core.ac.uk/download/pdf/-234629864.pdf.

Krstić, B. 2008. PERFORMANCE MEASUREMENT SYSTEM FOR THE MODERN BUSINESS ENVIRONMENT. *Economic themes*. 4. 15-26.

Quagraine, N. E., Koomson, P., & Ackah, N. A. M. (2019). Microfinancing and Performance of Small and Medium Enterprises.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

Rahnamai Rodposhti, F., Talebnia, G., Barati, M. (2009). Explaining the model for evaluating financial performance in business enterprises. **Business Management**, 1(1), 1-34. [In Presian]

Rasouli Ghahroodi, M., Seyedi, E., Azar, A. (2021). The impact of firm-level and workforce-level factors on the performance of small businesses in Iran. **Business Management Research**, 13(25), 1-50. https://doi.org/10.22034-/bar.2021.9894.2601[In Presian]

Research Center of the Islamic Consultative Assembly, Economic Research Department (2016). Model for financing small and medium enterprises: Microfinance; global experience and the situation in Iran (Subject Code: 220 Serial Number: 15188). [In Presian]

Rezvani, M., Darban Astaneh, A., Ahmad Abadi, H. (2015). Analyzing the effects of microcredit on the sustainability of rural economies: A case study of the Hope Entrepreneurship Fund credits in Nishapur County. **Geography and Regional Development**, 13(1)https://doi.org/10.22067/geography.v13i1.37283 [In Presian]

Salari Poor, A. A., Alizadeh Jorkavieh, F., Faridi Fashtami, A., Yousofi Matek, H. R. (2022). Identifying the development capacities of creative rural businesses through agricultural tourism: A case study of Hende Khaleh Village. **Journal of Tourism and Leisure Studies**, 7(13), 21-36. [In Presian]

Shahidinasab, M., Mousavian, S. A., Negarash, H. (2022). Comparative study of the impact of microfinance programs in Iran and the world with an emphasis on Islamic countries. **Islamic Economy**, 22(87), 23-60. [In Presian]

Shahidinasab, M., Mousavian, S. A., Negarash, H. (2022). Comparative study of the impact of microfinance programs in Iran and the world with an emphasis on Islamic countries. **Islamic Economy**, 22(87), 23-60. [In Presian]

Thio, R & Megananda, S & Maulana, A. (2006). The Impact of Microfinance on Micro and Small Enterpriseâs Performance and the Improvement of Their Business Opportunity. *Department of Economics*, Padjadjaran University, Working Papers in Economics and Development Studies (WoPEDS).

Türegün,N. 2022 .Financial performance evaluation by multi-criteria decision-making techniques,*Heliyon,Volume 8, Issue 5,e09361,ISSN 2405-8440*, https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09361.

Vij, S. and Bedi, H.S. (2016), "Are subjective business performance measures justified?", *International Journal of Productivity and Performance Management*, Vol. 65 No. 5, pp. 603-621. https://doi.org/10.1108/IJPPM-12-2014-0196

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]

فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-10-07]

[DOI: 10.61882/qjfep.13.49.141]